

СЕКЦІЯ 6

Оподаткування діяльності підприємств: проблеми та перспективи розвитку

УДК 336.228.3

Д. І. Дема, канд. екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту

Р. В. Супруненко, здобувач освітнього ступеня магістр

Поліський національний університет, м. Житомир, Україна

ПОДАТКОВИЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗМЕНШЕННЯ

Ключові слова: платники податків, податковий борг, списання податкового боргу.

Основним видом доходів державного та місцевих бюджетів є податкові надходження від фізичних та юридичних осіб, які вони повинні достовірно визначати та своєчасно і повністю сплачувати у визначені податковим законодавством строки. Разом з тим, як показує аналіз та контроль за сплатою податків, цього не завжди можна досягти. Спостерігається тенденція не до зменшення податкового боргу, а навпаки, до постійного його зростання. Проблема податкового боргу для економіки України є актуальною та надважливою та потребує її вирішення. Цій проблемі присвячені наукові праці багатьох українських дослідників, зокрема, Л. Гладкої, А. Головача, Р. Волощук, О. Ємельянової, П. Пронози, В. Угрин, О. Юр'євої та ін. У своїх наукових роботах вони розглядають причини виникнення податкового боргу, його економічну та правову сутність, класифікують борг за різними ознаками й видами, пропонують шляхи зменшення податкового боргу. З іншого боку, потребує правового вирішення питання, пов'язані з продажем заставленого майна, визначенням мінімального розміру податкового боргу, який можна списувати, граничної величини податкового боргу щодо виникнення кримінальної відповідальності за несплату податків.

Досліджуючи проблему податкового боргу, зазначимо, що податковий борг – це сума узгодженого грошового зобов'язання, не сплаченого платником податку у встановлений строк та непогашеної пені [6]. Відповідно до цього визначення податковий борг має дві складові: суму самого боргу, тобто суму нарахованого, але не сплаченого своєчасно податку, та суму нарахованої пені. Дані ДПС України показують, що за останні роки податковий борг України мав тенденцію до зростання, і лише в цьому році спостерігається його зменшення. Так, на початок 2016 року розмір податкового боргу становив 48,819 млрд грн, на початок 2020 року – 124,705 млрд грн, на початок 2021 року – 104,975 млрд грн [3]. Основною причиною несплати фізичними особами та суб'єктами господарювання податків є нестача грошових коштів на їхніх рахунках. Водночас треба визначити й інші причини не сплати податків. До них слід віднести лояльність податкового законодавства за несплату податків, зокрема, декриміналізацію статті 212 Кримінального кодексу України, а також списання податкового боргу боржникам [1]. Зростає податковий борг також і через пандемію коронавірусу, який негативно впливає на підприємницьку діяльність бізнесу. Зважаючи на вищезазначене, необхідно вести пошук нових шляхів погашення податкового боргу, зокрема добровільних, а не примусових. Звичайно, якщо платник податку не сплачує податковий борг добровільно, держава застосовує примусове стягнення податкового боргу. Відповідно до статті 95 Податкового кодексу України контролюючий орган здійснює за платника податків і на користь держави заходи щодо погашення податкового боргу такого платника податків шляхом стягнення коштів, які перебувають у його власності, а в разі їх недостатності – шляхом продажу майна такого платника податків, яке перебуває у податковій заставі [6]. Разом з тим, держава надає можливість платнику податків і в цьому випадку скористатися правом добровільної сплати податкового боргу, оскільки стягнення коштів та продаж майна платника податків проводяться не раніше ніж через 30 календарних днів з дня надіслання (вручення) такому платнику податкової вимоги.

На часткове вирішення проблеми податкового боргу було прийнято Закон України № 1072, який надав можливість суб'єктам підприємництва частково списати податковий борг при виконанні певних вимог [3]. Так, відповідно до цього Закону, платники податків, які до 9 червня 2021 року погасять у повному обсязі суми податкового боргу за основним платежем, що виник на 1 листопада 2020 року та за умови сплати поточних зобов'язань у

повному обсязі, штрафні санкції і пеня, що залишилися несплаченими на дату повної сплати такого боргу, підлягають списанню. У результаті цього кількість платників податків, що мають податковий борг, скоротилася з 4,15 млн осіб на початок 2020 року до 834,9 тис. на січень 2021-го. Загальна сума податкового боргу знизилася за рік на 19,6 млрд грн – до 104 млрд грн [5]. На 1 жовтня 2021 року 772, 3 тис. фізичних та юридичних осіб мають борги перед державним та місцевими бюджетами [2].

Важливим шляхом погашення податкового боргу, який використовує держава, є реструктуризація та розстрочення податкового боргу, який дозволяє платнику податку перенести сплату боргу на більш вигідний час, а державі не втратити кошти. Зауважимо, що ці методи ще не достатньо використовуються. Для порівняння, на 1 жовтня 2021 року платникам податків списано 5,872 млрд грн податкового боргу, а розстрочено лише на суму 71,3 млн грн [3].

Виникнення та погашення податкового боргу значною мірою залежить від роз'яснювальної роботи контролюючих органів із платниками податків щодо адміністрування податків. У роботі з податковим боргом важливим є упередження щодо його утворення та зростання. На сьогодні контролюючі органи уже проводять роботу в цьому напрямі. Так, на офіційному вебсайті ДПС у відкритому доступі є інформація про податковий борг та боржників, що спонукає бізнес більш відповідально ставитися до сплати податків. Через електронний кабінет InfoTAX платники податків отримують нагадування про необхідність сплати податків. Контролюючі органи все більше застосовують принципи роботи з платниками податків, які використовують країни Європейського Союзу.

Таким чином, для упередження та зменшення розміру податкового боргу в Україні необхідно посилити роз'яснювальну роботу серед платників податків та зменшити граничну величину податкового боргу, за наявності якої в боржника наступає кримінальна відповідальність.

Список використаних джерел: 1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо зменшення тиску на бізнес : Закон України від 18.09.2019 № 101-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/101-20#Text>. 2. Інформація про суб'єктів господарювання, які мають податковий борг. URL: <https://tax.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/pereliki-/296361.html>. 3. Інформація про податковий борг. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg/450753.html>. 4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо соціальної підтримки платників податків на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої корона вірусом : Закон України від 04.12.2020 р. №1072-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1072-20#Text>. 5. В Україні стало вп'ятеро менше боржників. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/02/25/671415/>. 6. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

УДК 336.221.4

О. І. Волот, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

В. В. Ігнатенко, здобувачка вищої освіти

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЕТАПИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: податкова система, фіскальна політика, податки, збори, обов'язкові платежі, податкова політика, реформування, організаційна структура, податкове законодавство.

З першого дня незалежності України велике значення мало формування податкової системи, заснованої на чіткій організації стабільного стягнення податків, зборів та інших обов'язкових платежів. У контексті забезпечення соціально-економічного розвитку, високої соціальної відтворюваності та соціальної справедливості держава проводить ефективну фіскальну політику, особливо шляхом формування та реалізації виваженої податкової політики. Було проведено низку податкових реформ, але через недосконалість законодавства України та неефективний механізм збору та управління податками проблеми в податковій системі залишаються.